

XVIII. EDUCACIÓ I FORMACIÓ

L'anàlisi del panorama educatiu i formatiu a nivell mundial revela, una vegada més, l'existència d'una esclletxa important entre els països on les necessitats més urgents se centren en l'accés a l'escolarització i d'altres on, assolit aquest objectiu, les prioritats rau en a oferir una formació de qualitat per al conjunt de la població a totes les etapes de la vida. En l'àmbit nacional, el sistema educatiu espanyol va assumir novament una forta injecció pressupostària sense que, malauradament, aquest fet permetés deixar enrere el furgó de coa d'Europa en termes de l'esforç inversor efectuat respecte del total de recursos disponibles. En aquest context, les Balears varen registrar un augment de la demanda de places que, fortament influenciat per la presència d'alumnat estranger, es va generalitzar arreu dels diferents nivells educatius, alhora que, en l'àmbit universitari va regnar l'estabilitat, malgrat la tendència alcista experimentada pels alumnes de nou ingrés. Paral·lelament, la cobertura de la formació per a l'ocupació a les illes va incrementar-se amb força, tant pel que fa a l'oferta generada per les empreses mateixes amb l'ajut de subvencions públiques, com pel catàleg de possibilitats plantejat pels serveis autonòmics d'ocupació. Així i tot, els resultats generals palesen l'existència d'un llarg recorregut fins a completar els objectius marcats i disminuir les distàncies que separen l'arxipèlag de les nacions més capdavanteres d'Europa.

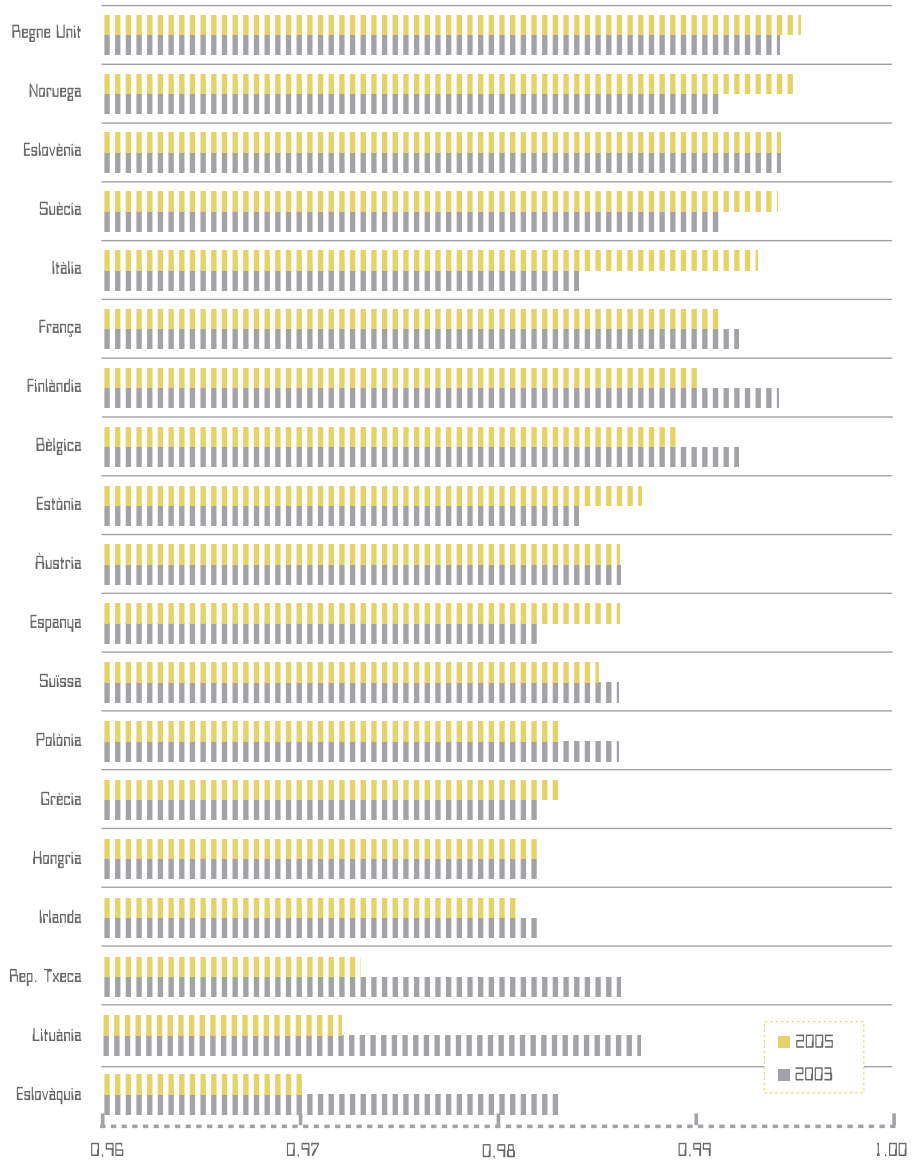
PANORAMA GENERAL: ESCOLARITZACIÓ I APRE- NENTATGE PERMANENT, UN REPTE MUNDIAL DUAL

L'indicador sintètic Education for All Development Index (EDI),¹ que elaboren les Nacions Unides per mesurar l'apropament de cent vint-i-nou estats del món als objectius establerts en matèria educativa per la UNESCO amb vista a l'any 2015, palesa que cinquanta-un dels països per als quals s'elabora aquest indicador varen obtenir puntuacions que superen el llindar dels 0,95 punts, mentre que un conjunt d'altres vint-i-cinc, amb valors inferiors als 0,80 punts, se situen a la coa del rànquing, tancat pel Txad amb 0,41 punts. Val a dir que si bé una gran part dels estats situats als capdavant corresponen a l'àmbit europeu –Espanya (0,986 punts), entre d'altres–, també destaca la presència de països com la República de Corea i el Kazakhstan amb valors força elevats (0,993 i 0,992, respectivament). Si més no, aquest fet posa en relleu l'enorme disparitat entre la situació educativa a les diferents zones del món, atesa la coexistència de països on l'educació primària és obligatòria i la taxa neta d'escolarització² és màxima o molt elevada (Japó, 100%) i, alhora, d'altres en els quals aquesta taxa no arriba a les tres

1. L'EDI cobreix un interval de valors que van del 0 a l'1, de manera que els valors propers a la unitat representen els indicadors òptims pel que fa a l'abast i a la qualitat de l'educació. Les darreres estimacions de l'EDI fan referència a l'any 2005.

2. Recull la relació percentual entre el nombre d'alumnes matriculats en cursos d'educació primària i el total de la població que correspon a aquest tram d'edat.

GRÀFIC 18.1
INDICADOR SINTÈTIC DEL DESENVOLUPAMENT
DE L'EDUCACIÓ A EUROPA

* Dades referides a l'Education for all Development Index (EDI)
Font: UNESCO

quartes parts de la població (Mauritània, 72%; Pakistan, 68%) o, en els casos més extrems, no en cobreix ni la meitat (Congo, 44%; Djibouti, 33%).

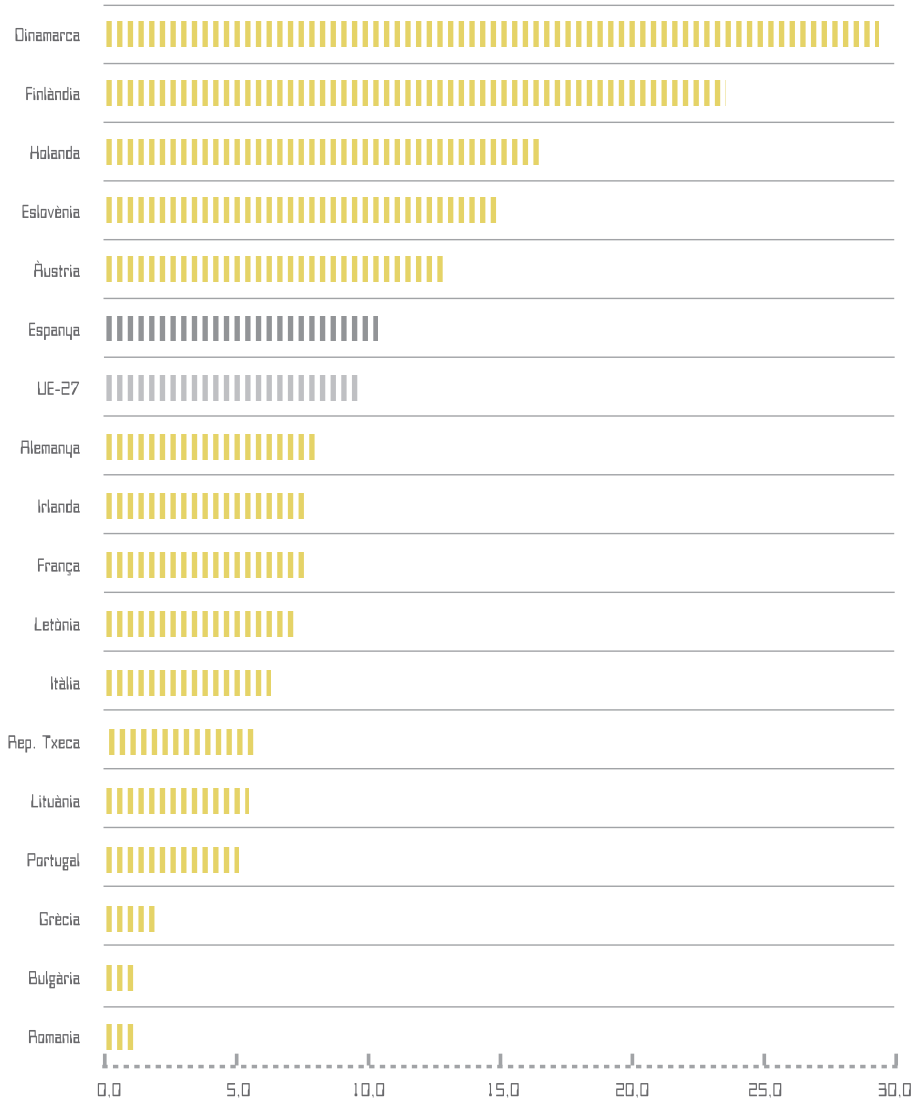
En qualsevol cas, les disparitats nacionals van més enllà dels problemes d'accés a l'escolarització i, així mateix, es manifesten a través dels indicadors que permeten mesurar la quantitat de recursos que es destinen a l'àmbit educatiu. En aquest sentit, les dades disponibles de la despesa en educació expressades en percentatge del PIB dibuixen un panorama força heterogeni, fins i tot dins les mateixes zones geopolítiques. Així, a Europa, l'esforç inversor en educació es va situar entre el 4% i el 9% del PIB (Dinamarca, 8,5%; Espanya, 4,4%), rang que va oscil·lar, segons la UNESCO, entre el 2% i el 8% en els països de l'Àfrica subsahariana (Cap Verd, 7,2%; Camerun, 1,8%), si bé cal tenir en compte que, en termes absoluts, el PIB és força diferent a l'un i a l'altre context econòmic. Tot plegat es tradueix en situacions concretes de diferencials que, en més o menys intensitat, afecten les condicions amb les quals es proporciona l'educació, com ara el nombre de professionals que es dediquen a l'ensenyament i la seva distribució entre el volum d'alumnes. Així les coses, la ràtio d'alumnes per professor a l'educació primària reflecteix situacions ben disperses entre els països, com ara a Cambotja i el Camerun, que concentren 53 i 40 infants per docent, respectivament, i altres com Noruega, on aquesta xifra descendeix fins a 11.

En aquest context, els principals reptes educatius que s'han d'afrontar de manera prioritària són divergents arreu de les diferents regions del món, tal com fan palès els ob-

jectius expressats per les institucions europees en aquest àmbit. Des de la celebració del Consell d'Europa que va tenir lloc a Lisboa l'any 2000, l'aprenentatge permanent, com a estratègia formativa a nivell global, s'ha erigit en una de les màximes prioritats com a via per donar resposta al conjunt de transformacions sorgides arran de l'anomenada societat del coneixement. Les polítiques educatives, en aquesta línia, atorguen rellevància a la formació durant les etapes primerenques de la vida, cobertes, en part, pels sistemes educatius, però també van més enllà i emfatitzen la importància de la formació al llarg de la vida (*Lifelong Learning*). Segons l'Eurostat, el 9,7% dels ciutadans de més de vint-i-cinc anys de la UE-27 va realitzar al llarg de l'any algun tipus de formació permanent, percentatge que s'enfila, especialment, en el cas de Dinamarca (29,2%) i de Finlàndia (23,4%) i que es rebaixa, notablement, a Itàlia (6,2%) i a Grècia (2,1%). Espanya, per la seva banda, es va situar en una posició intermèdia (10,4%) i registrà una notable progressió respecte de tres anys enrere (4,7%), com a resultat de les diferents mesures instrumentades per les institucions competents.

En l'àmbit nacional destaca, doncs, en matèria legislativa, l'aprovació del Reial Decret 395/2007, de 23 de març, pel qual es regula el subsistema de formació professional per a l'ocupació, que tracta de donar un impuls addicional a la formació permanent per a treballadors ocupats i desocupats amb la finalitat d'aconseguir una major adaptació a les competències professionals requerides pel mercat de treball. Alhora, l'aplicació de la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de

GRÀFIC 18.2
ADULTS QUE HAN SEGUIT ALGUN TIPUS DE CURS
FORMATIU A LA UE-27, 2007

* Dades referides a la població d'entre 25 i 64 anys que ha seguit algun tipus de curs formatiu durant les quatre setmanes anteriors a la realització de l'enquesta

Font: Eurostat

maig, d'educació, coneguda com la LOE, es va produir tal com estava previst per al curs 2007/2008, fet pel qual es varen començar a substituir les velles directrius educatives als dos primers cursos de primària, al primer i al tercer curs d'educació secundària, a la formació professional i, així mateix, als primers nivells dels ensenyaments de música i dansa, arts plàstiques i disseny i als impartits a les escoles d'idiomes.

Mentrestant, les Balears varen registrar un ascens del nombre d'alumnes matriculats a tots els nivells formatius, fet que s'adscriu en un context de creixement demogràfic continu i, alhora, d'augment generalitzat dels recursos autonòmics i estatals destinats a l'educació i la formació.

DESPESA EN EDUCACIÓ I FORMACIÓ: AUGMENTA PERÒ CONTINUA INSUFICIENT

El volum de recursos pressupostats en matèria d'educació i formació va augmentar, tant en l'àmbit autonòmic com en l'estatal, si bé, en termes relatius, l'esforç realitzat no va permetre defugir totalment la insuficiència de recursos. En aquest sentit, pel que fa a l'esfera educativa, el pressupost de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears va assolir un total de 694,9 milions d'euros corrents, xifra que, amb un increment del 8,5% respecte del passat exercici, va aglutinar prop d'una quarta part del pressupost de l'Administració regional. Val a dir que, atenent les

partides estrictament educatives, la despesa pressupostada –que representà el 89,5% del pressupost de la Conselleria– va augmentar un 5,3% i es canalitzà, fonamentalment, a través de la Direcció General de Personal Docent (83,2%), seguida a força distància de la Direcció General d'Universitat (9,5%) i de la Direcció General de Planificació i Centres (5,8%). Paral·lelament, pel que fa al conjunt de les administracions de l'Estat, les dades disponibles³ palesen que la despesa pública en educació va assolir la xifra de 45.617,6 milions d'euros, quantia que, malgrat anotar un augment del 8,1% respecte del passat exercici, no aconseguí posar en relleu un major esforç inversor respecte de la riquesa generada i es va mantenir al voltant del 4,4% del PIB durant el darrer quadrienni. En aquest context, la dotació pressupostària assignada al Ministeri d'Educació i Ciència, que s'amplià un 28,3%, va quedar xifrada en un total de 5.804,01 milions d'euros, dels quals el 49,1% es varen destinar als serveis i a les iniciatives que se circumscriuen a l'àmbit purament educatiu.

En l'esfera universitària, la Universitat de les Illes Balears (UIB) va preveure una despesa de 79,5 milions d'euros, dotació que superà la del passat exercici (6,3%) i que es va repartir, majoritàriament, entre els programes dedicats a la R+D (44,7%) i a l'ensenyament (39,6%). Alhora, prenent en compte la distribució dels recursos per capítols, el gruix de la despesa es va continuar assignant a satisfer les despeses de personal (63,9%). Així mateix, el sistema educatiu

3. Dades estimades pel Ministeri d'Educació i Ciència d'acord amb els pressupostos inicials del conjunt d'administracions públiques, incloses les universitats.

espanyol va dedicar, en conjunt, un total de 1.047 milions d'euros a les beques i ajudes a l'estudi, que foren concedides a 627.592 beneficiaris arreu del territori nacional, d'entre les quals cal destacar, especialment, la dotació assignada a les beques d'intercanvi universitari Erasmus, que es multiplicà per més de nou vegades al llarg del darrer exercici.⁴ Segons les dades disponibles, el 95% d'aquestes beques varen esser assumides pel ministeri competent, mentre que l'Administració autonòmica va finançar altres aspectes educatius. En aquesta línia, la Conselleria d'Educació i Cultura va disposar d'un pressupost de 859.834 euros per al pagament de beques, dels quals el 54,9% varen atorgar-se directament a les famílies i la resta a altres organismes autonòmics que igualment convoquen ajuts per als residents a l'arxipèlag.

Mentrestant, la Conselleria de Treball i Formació, encarregada d'articular les iniciatives previstes en l'àmbit de la formació per a l'ocupació, va administrar un pressupost de 44,79 milions d'euros, dotació que s'incrementà un 12,1% respecte de l'exercici anterior. La Direcció General de Formació, que assumí la gestió i supervisió del Pla integral de formació per a l'ocupació, va disposar d'un pressupost que, tot i que es va reduir sensiblement (-3,9%) fins als 19,11 milions d'euros, va dedicar el 76,8% íntegrament a la formació⁵ i, complementàriament, assignà 10.500 euros a la concessió d'ajudes a la guarderia i custòdia d'infants amb la finalitat de facilitar l'assistència dels treballadors

a les accions programades. En l'àmbit nacional, el pressupost del Ministeri de Treball i Afers Socials, que va superar en un 6,5% el de l'any anterior, va assolir la quantia de 24.234,83 milions d'euros, dels quals el 30% es varen orientar al foment de la inserció professional.

Així mateix, l'Escola Balear d'Administració Pública (EBAP) –institució que assumeix el reciclatge i perfeccionament dels empleats públics de l'Administració autonòmica, l'assessorament i el suport tècnic dels processos de selecció de personal i el foment de la recerca en matèries relatives al sector públic– va disposar d'un total de 3,84 milions d'euros, pressupost que supera en un 42,7% el del passat exercici. Entre els recursos disponibles per a la prestació de les diferents activitats formatives (2,42 milions d'euros), cal assenyalar que les majors quotes s'assignaren al Pla de formació continuada (34%), al Curs bàsic de la policia local (16,5%) i al Pla de llengües (13,2%).

EDUCACIÓ: EL PASSAPORT ESTRANGER DEL NOU ALUMNAT

La xarxa educativa de les Balears referida a les primeres etapes de la formació reglada la varen integrar, d'una banda, 70 escoles d'educació infantil –la major part de les quals de titularitat municipal (41%), seguides de les privades (26%), les concertades (23%) i, en darrer lloc, les públiques

4. Dades estimades pel Ministeri d'Educació i Ciència, referides al curs 2007/2008.

5. Aquesta xifra fa referència a la despesa pressupostada en concepte de contractes programa, centres col·laboradors, formació de treballadors ocupats i accions complementàries d'acompanyament de la formació.

QUADRE 18.1. PRESÈNCIA D'ALUMNAT ESTRANGER A L'EDUCACIÓ NO UNIVERSITÀRIA DE LES BALEARS, 2007/2008

	Total centres	Centres públics	Centres concertats	Centres privats	Centres municipals
Educació infantil	11,7	15,9	6,1	6,5	9,3
Educació primària	16,7	22,1	7,2	10,1	—
Educació secundària obligatòria	16,3	21,7	7,6	11,9	—
Batxillerat	7,4	8,4	3,9	7,2	—
Cicles formatius de grau mitjà	9,3	9,4	9,5	4,4	—
Cicles formatius de grau superior	9,7	9,3	8,1	21,4	—
Programes de garantia social	23,4	25,7	5,8	—	—
Total nivells	14,4	18,7	6,9	9,0	9,3

* Dades en percentatges sobre el total d'alumnes per nivell i per tipus de centre

Font: elaboració pròpia d'acord amb dades de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears

de naturalesa diferent a la municipal (10%)— i, de l'altra, 205 col·legis públics que impartiren conjuntament les etapes d'educació infantil i primària. Així mateix, l'educació secundària es va dur a terme a través de 66 instituts públics —que impartiren estudis d'educació secundària obligatòria (ESO), batxillerat i formació professional (FP)— i, alhora, d'un total de 99 centres de règim general, privats (9) o concertats (90), que assumiren el recorregut docent des de primària fins al batxillerat. Finalment, es varen comptabilitzar set centres d'educació especial.

Aquest mapa d'equipaments educatius disponibles va acollir un augment del nombre d'alumnes matriculats que es va reflectir a tots els nivells educatius, excepte en el cas de l'ESO, tot i que aquest tram d'ense-

nyament també va assumir un notable increment de l'alumnat estranger. Així les coses, si bé a nivell poblacional les nacionalitats amb una major presència relativa a les illes corresponen als països de la UE-27, l'alumnat estranger a les escoles es va distribuir, majoritàriament, entre els estudiants de nacionalitat marroquina (17,1%), equatòria (11,5%) i argentina (9,1%), mentre que l'alemanya se situà en quart lloc (7,4%), tot reproduint fidelment l'estructura d'edats dels diferents col·lectius d'estrangers que resideixen a l'arxipèlag.⁶

1. EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA

En l'àmbit de l'educació infantil, l'escolarització d'infants d'entre zero i cinc anys va enfilarse un 18,3%, taxa que va totalitzar

6. Per a més informació sobre aquesta qüestió, consultau el capítol XV: Demografia i immigració.

35.781 matrícules, la major part de les quals es formalitzaren als centres públics (55%) i als concertats (33,7%). Respecte a aquesta darrera qüestió, val a dir que, en el cas concret de les Pitiüses, el percentatge d'alumnes matriculats en centres de titularitat pública ostentà una representativitat força superior (83%) a la mitjana, atesa la menor existència de centres privats o concertats en aquest territori. L'elevada aflluència a les illes d'estrangers amb fills en edat d'escolarització es va traduir, durant el curs 2007/2008, en la inscripció de 4.179 alumnes, xifra que augmentà un 21% respecte del curs anterior i que contrastà amb la moderació de les taxes de creixement referides als tres darrers cursos (3,5%, mitjana). D'aquesta manera, l'alumnat estranger va copar el 11,7% de les matriculacions de l'educació infantil (vs 11,4%, 2006/2007), col·lectiu que a les illes es va caracteritzar per inscriure's preferentment en centres de titularitat pública (74,8%).

Paral·lelament, l'educació primària, etapa ja obligatòria, també va anotar un augment del nombre d'alumnes (4%), que va derivar en el registre de 61.352 matriculacions, el 63,2% de les quals es varen dur a terme en centres públics. Al llarg del curs destacà la notable presència d'estrangers a les aules (16,7% vs 16,1%, 2006/2007), segment de l'alumnat que es va ampliar significativament respecte del curs anterior (7,5%), tot i que a un ritme més moderat que el registrat al llarg dels darrers anys (p. ex., 44%, curs 2001/2002). Val a dir que, atesa la tendència a l'alça observada en l'àmbit de l'educació infantil, és plausible esperar l'augment progressiu de matriculacions d'alumnes estrangers a l'etapa primària durant els propers cursos.

Pel que fa al professorat, el nombre de docents que treballen als nivells d'educació més primerencs va augmentar un 6,3%, fins a assolir un total de 7.201 professionals,

QUADRE 18.2. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT I EL PERSONAL DOCENT D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA, 2007/2008

	Total centres	Centres públics	Centres concertats	Centres privats	Centres municipals
Alumnes	97.133	60,2	34,0	3,6	2,1
Educ. infantil	35.781	55,1	33,7	5,5	5,7
Educ. primària	61.352	63,2	34,2	2,6	—
Professorat	7.201	65,8	26,9	3,6	3,8
Educ. infantil	2.242	51,8	28,5	7,6	12,1
Educ. primària	3.990	68,8	29,1	2,0	—
Educ. infantil i primària	969	85,6	13,8	0,6	—

* Distribució per tipus de centre en percentatges

Font: elaboració pròpia d'acord amb dades de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears

xifra que representa una ràtio de 13,6 alumnes per professor (vs 13,2, 2006/2707).⁷ Prenent en compte el tipus de centre, aquest resultat s'explica arran de l'ampliació de la plantilla docent experimentada als centres públics (6,5%) i, sobretot, als privats (18,4%), per bé que no s'ha d'oblidar que aquests darrers varen continuar concentrant una proporció reduïda del total de professors que treballen a les illes (3,6%).

2. EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Els estudis que formen part de l'ESO s'impertiren a les Balears a un total de 39.451 alumnes, contingent que retrocedí sensiblement respecte del curs anterior (-0,7%) malgrat el notable augment experimentat per l'alumnat estranger (11,7% vs 17,5%, 2006/2007). Així com a la resta de casos, la major part de les matriculacions es varen formalitzar en centres de titularitat pública (60,8%), seguits dels concertats

(36,1%) i, residualment, dels privats (3%), situació que s'intensifica, sobretot, entre l'alumnat estranger (80%, centres públics). Respecte d'aquest darrer col·lectiu, cal assenyalar, doncs, que el nombre d'alumnes de nacionalitat no espanyola va enflar-se fins a un total de 6.454, xifra que aglutinà el 16,3% dels matriculats.

Paral·lelament, els registres referits als cursos de batxillerat palesen un augment del 7,4% del nombre de matrícules, fet que ostenta una rellevància especial si es pren en compte que en aquest nivell l'educació ja no és obligatòria. Del total de 12.073 alumnes, la major part dels quals es va decantar per la modalitat centrada en les humanitats i les ciències socials (51,9%), seguida de l'especialitzada en ciències de la naturalesa i la salut (33,9%) i, en menor mesura, de les integrades per matèries de caràcter tecnològic (7,2%) i artístic (6,9%). Des del punt de vista del gènere, la major part de les matriculacions es varen formalitzar en el segment

QUADRE 18.3. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT D'ESO
A LES BALEARS, 2007/2008

	Total centres	Centres públics	Centres concertats	Centres privats
Primer	11.074	62,5	34,9	2,6
Segon	10.735	62,5	34,6	2,9
Tercer	9.451	59,1	37,7	3,2
Quart	8.281	58,5	37,9	3,6
Total cursos	39.541	60,8	36,1	3,0

* Distribució per tipus de centre i per curs en percentatges

Font: elaboració pròpia d'acord amb dades de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears

7. Dades que no tenen en compte els 179 professors que varen compartir cursos de primària i d'ESO.

QUADRE 18.4. PREFERÈNCIES D'ESPECIALITZACIÓ DE L'ALUMNAT DE BATXILLERAT A LES BALEARS, 2007/2008

	Total centres	Centres públics	Centres concertats	Centres privats
Art	6,9	8,5	1,8	4,9
Ciències de la naturalesa i la salut	33,9	34,2	30,5	46,2
Humanístic i social	51,9	51,4	55,9	41,7
Tecnològic	7,2	5,9	11,9	7,2

* Dades en percentatges sobre el nombre d'alumnes total

Font: elaboració pròpia d'acord amb dades de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears

femení (54,1%), fet que es va reproduir entre el col·lectiu d'estudiants estrangers (57,7%) i, així mateix, a totes i a cadascuna de les especialitzacions, excepte la del batxillerat tecnològic (78,3%, homes).

Adicionalment, l'oferta lligada a la FP referida als programes de garantia social, dirigida als alumnes que no han aconseguit finalitzar l'ESO, amb la finalitat de facilitar-los la continuació dels estudis i/o la incorporació laboral, va satisfer les necessitats de 905 alumnes, el 70,5% dels quals eren homes, el 23,4% estrangers i, únicament, el 2,7% es vincularen a programes d'educació especial. Mentrestant, els cicles formatius de grau mitjà i superior, vinculats a una sortida laboral més específica, varen acollir un total de 4.793 alumnes, xifra que augmentà un 8,4% al llarg del curs i que, alhora, recollí una lleugera superioritat de la població masculina (52%). No obstant això, entre l'alumnat estranger, que copsà el 9,3% de les matriculacions de grau mitjà, es va posar en relleu,

contràriament a les xifres agregades, una major presència femenina (54,4%). Entre els diferents itineraris professionals, els més demanats foren, d'una banda, els referits a la gestió administrativa (25,5%) i la infermeria (11,1%) –ambdós amb una major presència femenina (86,6% i 69,7%, respectivament)– i, de l'altra, els relacionats amb l'explotació de sistemes informàtics (9,4%) i les instal·lacions electrotècniques (8,3%) –en aquest cas, essencialment masculins (88,7% i 99%, respectivament).

Pel que fa als cicles formatius de grau superior,⁸ el nombre de matriculacions també va experimentar un repunt notable (12,4%), que va permetre totalitzar 2.529 alumnes, el 9,7% dels quals de nacionalitat estrangera. En aquest cas, les especialitzacions preferides varen correspondre, d'una banda, als cicles d'administració i finances (19,7%) i d'administració i sistemes informàtics (7,7%) –aquest darrer, majoritàriament masculí (87,7%)– i, de l'altra, als estudis d'educació

8. Tot i que el sistema educatiu previst per la LOE considera que aquests estudis formen part de l'educació superior, en aquest cas s'ha considerat adient afegir-ne l'anàlisi a la que fa referència als estudis de l'educació secundària per a una millor contextualització i interpretació de les dades.

infantil (12,5%) –essencialment femenins (96,8%)–. Pel que fa a aquesta darrera especialització, cal assenyalar que la formació a distància oferta des del curs 2005/2006 per l'Institut Antoni Maura de Palma va donar cobertura a un total de 99 alumnes, el 96,9% dels quals eren dones.

En termes de professorat, tan sols en alguns casos els professionals de l'educació es varen cenyir a un únic grau formatiu, atesa la confluència dels diferents nivells de l'educació secundària i la FP en un mateix espai i, alhora, la capacitació del personal docent per exercir en àrees diverses. Així les coses, una bona part dels professors en actiu impartiren simultàniament estudis d'ESO i de batxillerat (30,9%, 2.147), FP, ESO i batxillerat (6,8%, 469) i, fins i tot, alguns compaginaren la docència a l'ESO i a l'educació primària (2,6%, 179). Mentrestant, la resta dels docents es dedicaren en exclusiva a l'ESO (43,9%, 3.048), al batxillerat (5,6%, 391) o a la FP (10,2%, 710). Des d'un punt de vista global, tot plegat va derivar en una ràtio de 8,5 alumnes per professor (vs 9,1, 2006/2007).

3. EDUCACIÓ UNIVERSITÀRIA

L'ensenyament superior a les Balears es va fonamentar en l'oferta acadèmica associada a la UIB –que va aglutinar un total de 60 títols impartits per 15 facultats o escoles⁹–, si bé durant els darrers anys s'ha anat acusant a les illes la penetració de les universitats a distància, com ara la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED) –que va inte-

grar 29 titulacions– i, més recentment, la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) –que articulà 20 títols de grau.

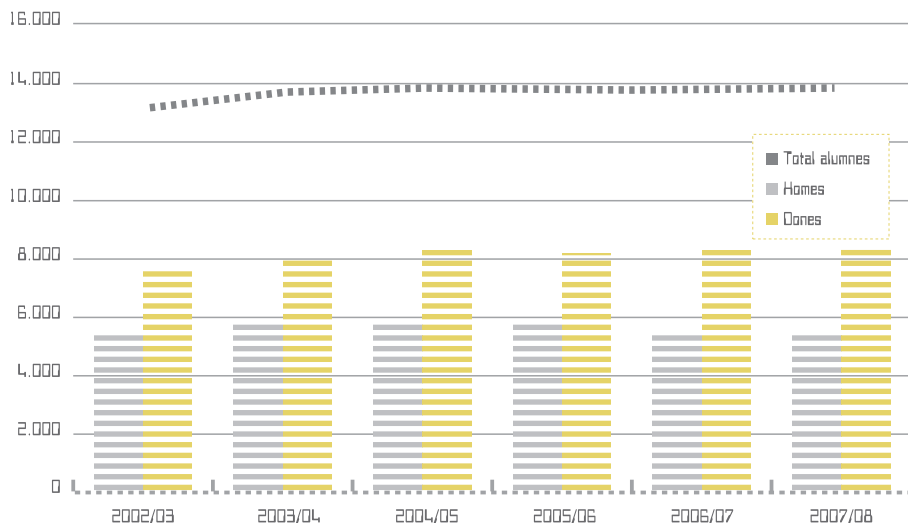
En aquest marc, les Balears, amb un total de 13.895 estudiants,¹⁰ varen experimentar un mínim ascens de l'alumnat universitari (0,3%), similar al que s'havia produït el curs anterior (0,2%). Tot i així, la UIB va registrar 3.852 alumnes de nou ingrés, un 4,2% més que el curs passat, d'entre els quals cal destacar, com és habitual, el nombre de nous alumnes que varen accedir-hi mitjançant les proves d'accés a la Universitat (66,4%). No obstant això, cal assenyalar que en aquest curs es va produir un avanç significatiu de la presència de nous alumnes que accediren a la UIB directament després d'haver cursat estudis de formació professional (9,9% vs 5,5%, 2006/2007) o com a resultat d'un programa d'intercanvi (5,4% vs 0,5%, 2006/2007).

Respecte al camp d'especialització seleccionat, val a dir que el gruix dels estudiants matriculats a la UIB va mantenir estable la seva elecció, amb un clar predomini de les titulacions relacionades amb l'empresa –com la diplomatura en Ciències Empresarials (9,3%) i la llicenciatura en Administració i Direcció d'Empreses (5,4%)–, el turisme (5,5%) i el dret (5,5%). Així mateix, l'alumnat de nou ingrés es va adscriure a aquestes preferències, per bé que en el rànquing d'estudis amb més percentatge d'alumnes nous destacaren, especialment, les diplomatures en Relacions Internacionals (5,5%) i en Infermeria (4,8%).

9. Inclou els diplomes universitaris, els graduats i els ensenyaments impartits pels centres adscrits.

10. Inclou tots els alumnes matriculats a la UIB llevat dels estudiants de postgraus, màsters i formació continuada.

GRÀFIC 18.3
EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES MATRICULATS
A LA UIB, 2002-2007

Font: Universitat de les Illes Balears

Pel que fa a la caracterització de l'alumnat, cal destacar, d'una banda, l'elevada feminització del col·lectiu universitari, que amb una taxa del 60% va mantenir els valors obtinguts el curs anterior i, fins i tot, augmentà un punt percentual en el cas concret dels alumnes de nou ingressats. En tot cas, val a dir que aquesta tendència es va manifestar de manera dispar entre les diferents titulacions impartides, atès que es continuaren identificant matèries majoritàriament masculines –com l'enginyeria (85,1%), la física (71,4%), la geografia (68,5%), l'arquitectura tècnica (67,3%) i la història (61,7%)– i, alhora, altres essencialment femenines, com ara les relacionades amb l'educació (84,5%) –excepte en l'àmbit de l'educació física– i les filologies (76,3%).

D'altra banda, la presència d'estudiants estrangers es va concretar en un 5% de la població universitària de la UIB, entre els quals varen destacar, especialment, les nacionalitats alemanya (14,5%) i argentina (12,5%), ambdues amb una taxa de feminització que sobrepassà sensiblement la mitjana (62,5% i 60,9%, respectivament). Sigui el que sigui, cal tenir en compte que una bona part d'aquest col·lectiu va arribar a la UIB a través de programes d'intercanvi (208 alumnes), principalment en el marc dels establerts entre universitats europees (Sócrates-Erasmus, 122 alumnes) o espanyoles (Séneca-SICUE, 19 alumnes). Paral·lelament, estudiants de la UIB varen partir cap a altres universitats mitjançant els programes

esmentats (135, Sócrates-Erasmus; 40, Séneca-SICUE), que, en aquests casos, superaren els alumnes acollits a les illes.

Adicionalment, més enllà de la formació presencial oferta per la UIB, la població balear que vol cursar estudis universitaris pot acudir a altres opcions d'educació a distància. No s'ha d'oblidar que el fet insular provoca que les Balears siguin, a priori, unes bones candidates per aprofitar aquesta via, potenciada, sobretot, arran de les possibilitats que ofereix l'aplicació de les noves tecnologies a l'educació. En aquest sentit, la UNED va seguir constituint la institució més activa en matèria d'educació a distància de les illes, malgrat que el darrer curs va experimentar un retrocés del nombre de matriculacions (-3,8%, 3.525), si bé va aglutinar el 9,2% dels estudiants, que tot i haver efectuat les provés d'accés a la UIB varen optar per matricular-se a altres centres. Concretament, les titulacions amb més estudiants matriculats varen ésser les de Dret (16,8%), Psicopedagogia (11,8%) i Educació Social (10%). Mentrestant, la UOC també va registrar un descens del nombre d'estudiants (-5%, 1.137), que es varen concentrar, majoritàriament, a la diplomatura en Ciències Empresarials (18%), la llicenciatura en Dret (10,7%) i el segon cicle de la llicenciatura en Psicopedagogia (8,2%).

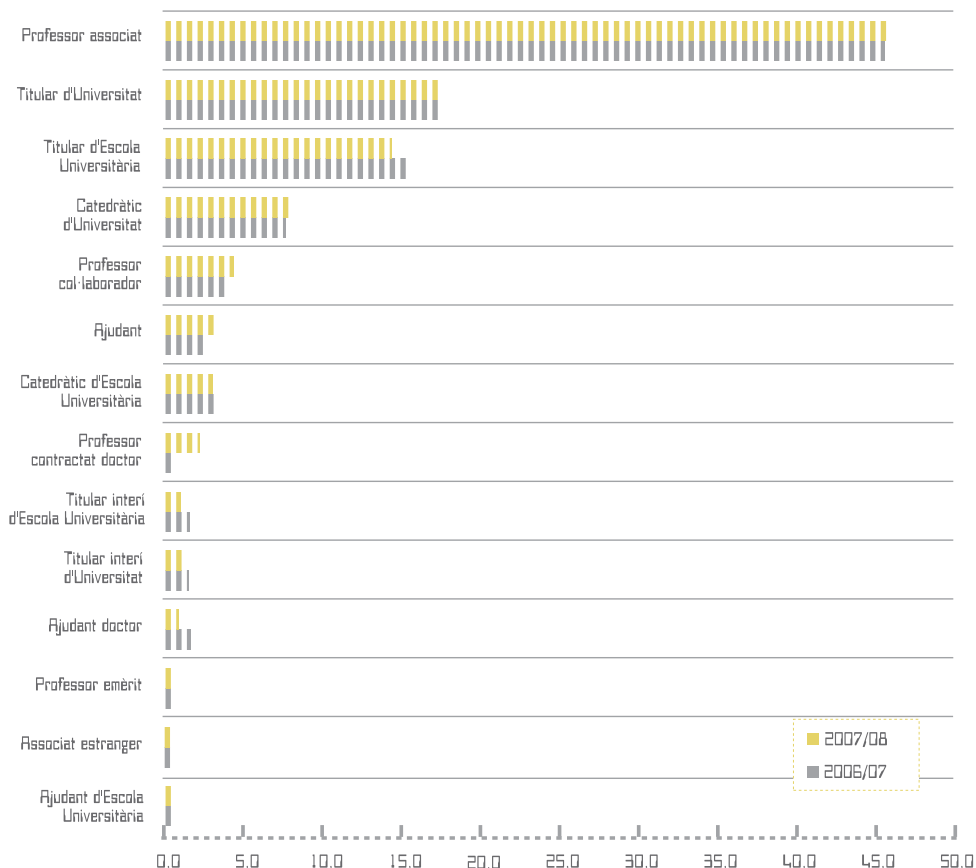
Així mateix, la UIB va seguir articulant el programa Campus Extens, concebut l'any 1997 amb la finalitat de superar les distàncies en el cas dels alumnes residents a Menorca i a les Pitiüses, que combina l'ensenyament presencial i virtual a través de materials didàctics accessibles en xarxa i incentiva la interacció entre professors i alumnes a tra-

vés de fòrums, del correu electrònic i de videoconferències. D'aquesta plataforma, que va aglutinar el 48% del total d'assignatures que s'imparteixen a la UIB, fins a arribar a un total de 823, xifra que va ampliar un 21,4% l'oferta del curs anterior, en gaudiren un total d'11.120 alumnes (6%, respecte 2006/2007).

Amb tot, cal no oblidar l'existència d'universitaris balears que duen a terme els estudis en centres fora de les illes, col·lectiu que durant el darrer curs va assolir un total de 849 alumnes (vs 890, 2006/2007), la majoria dels quals va elegir la Universitat de Barcelona o la Universitat Politècnica de Catalunya (25,7% i 8,8%, respectivament). Bona part d'aquests universitaris es decantaren per titulacions no ofertes a la UIB –com ara Farmàcia (3,8%), Belles Arts (3,7%) i Medicina (3,3%)– o per titulacions ofertes però amb limitació de places –com ara Dret (4,7%), amb limitació a les demarcacions de Menorca i les Pitiüses, i Psicologia (4,5%)–, per bé que altres optaren per estudis que no s'adscriuen a cap dels dos condicionants anteriors, com és el cas de la llicenciatura en Administració i Direcció d'Empreses (4,8%).

A més dels estudis de primer i de segon cicle, les universitats amb activitat a les illes varen tenir alumnes de doctorat, amb un predomini clar de la UIB sobre la resta d'opcions a distància. D'aquesta manera, la UIB va registrar un total de 543 alumnes de doctorat, amb una rellevància especial dels programes relacionats amb l'educació (26,5%). Adicionalment, la UNED i la UOC varen tenir setanta-quatre i un alumnes, respectivament.

GRÀFIC 18.4
DISTRIBUCIÓ DEL PROFESSORAT DE LA UIB
PER CATEGORIES PROFESSIONALS

* Dades en percentatges sobre el nombre total de professors

Font: elaboració pròpia d'acord amb dades de la UIB

Pel que fa al professorat universitari, la plantilla de personal docent i investigador de la UIB la integraren 1.168 efectius, xifra que s'amplià un 2,9% respecte del curs anterior i que va derivar, finalment, en una ràtio d'11,9 alumnes per professor (vs 12,2%, 2006/2007). La major part del professorat es va adscriure a la categoria d'associat

(45,6%) –personal docent que realitza la seva activitat professional principal en un àmbit relacionat amb els estudis impartits–, mentre que la resta del quadre acadèmic es va adscriure, principalment, a les categories de catedràtics (7,5%, d'universitat; 2,9%, d'escola) i titulars (17,3% d'universitat; 14,3%, d'escola).

FORMACIÓ: IMPULS A LA FORMACIÓ PER A L'OCUPACIÓ

L'aprenentatge permanent s'ha erigit a nivell europeu en un dels pilars fonamentals per al desenvolupament, atès que una economia que pretén basar-se en el coneixement considera imprescindible l'afer d'atendre els diferents tipus d'aprenentatge al llarg de tota la vida. En aquest marc, ocupa un lloc destacat la formació contínua oferta, entre d'altres, per les universitats, els ens públics d'ocupació i les administracions regionals.

En l'àmbit universitari, la formació continuada de la UIB es va dividir entre l'articulació de cursos que configuren els anomenats títols propis, que condueixen a un certificat justificatiu de superació del curs, i els títols oficials, amb validesa a la resta de l'Estat. Així, l'oferta oficial de la UIB pel que fa al curs 2007/2008 la integraren un total de 17 màsters oficials cursats per 370 alumnes, xifres que varen triplicar amb escriu les referides al curs anterior. L'increment de l'oferta de títols oficials va derivar en una reducció del nombre de títols propis (41 vs 56, 2006/2007) i, consegüentment, del nombre d'alumnes (-35,8%). Concretament, varen ésser els cursos d'especialista universitari els que patiren un descens més important de les matriculacions (-56,5%), seguits dels cursos de màster propis (-14,5%), mentre que, per tant, només varen ésser els títols d'expert universitari els que varen registrar un creixement dels estudiants (18,8%).

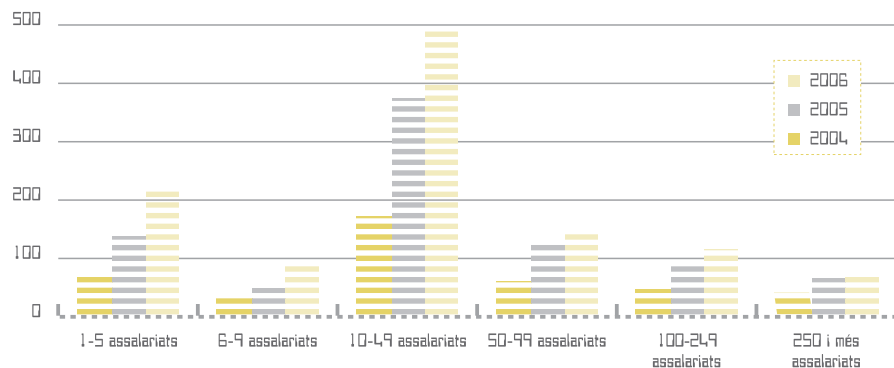
Mentrestant, les plataformes d'estudis a distància de la UNED varen posar a disposició del públic interessat un programari inte-

grat, sobretot, per màsters (78) i títols d'especialista (92) i d'expert universitari (130), que foren seguits per 3.339 alumnes de les illes. Alhora, la UOC va estendre l'oferta a un total de 224 titulacions, entre les quals figuren diferents especialitzacions (117), postgraus (72) i màsters (38 títols propis i 4 oficials). Així, cal destacar que 23 alumnes de les Balears es varen inscriure als màsters oficials de la UOC de Societat de la Informació i el Coneixement (7), d'Educació i TIC (5) i de Programari lliure (11).

Així mateix, el programa Universitat Oberta per a Majors (UOM) de la UIB va incrementar la seva demanda en un 12,4%, fins a assolir un total de 678 alumnes, fet que, un curs més, confirma l'àmplia acceptació d'una formació acadèmica adaptada a les inquietuds i a la disponibilitat de temps lliure de les persones de més de cinquanta-cinc anys.

Més enllà de l'esfera universitària, la publicació del Reial Decret 395/2007, de 23 de març, que regula el subsistema de formació professional per a l'ocupació va permetre posar en funcionament un nou model per a la formació professional contínua amb la finalitat de ratificar i, sobretot, de recolzar el sistema anterior. En aquest sentit, en l'àmbit de la formació empresarial, es va marcar l'objectiu d'impulsar la competitivitat de les empreses espanyoles, especialment les pimes, tasca en la qual la formació i el reciclatge del capital humà hi té un paper preponderant. Per aquest motiu es va definir un model que tractàs de proporcionar finançament a les empreses que desenvolupin iniciatives de formació per als seus treballadors, mitjançant un sistema més àgil i senzill que l'establert fins ara.

GRÀFIC 18.5
FORMACIÓ PER A L'OCCUPACIÓ EN L'ÀMBIT EMPRESARIAL DE LES BALEARS

* Dades en nombre d'empreses que han finalitzat un procés formatiu subvencionat amb fons públics

Font: Fundació Tripartita per a la Formació i l'Ocupació

Segons les darreres dades disponibles,¹¹ la formació proporcionada per les empreses als seus treballadors va augmentar significativament a les Balears, amb la qual cosa palesà una marcada agilitat durant els darrers exercicis. En aquest sentit, tant el nombre d'empreses (1.120)¹² com de treballadors implicats (22.619) va incrementar-se al llarg del darrer exercici (36,2% i 16,2%, respectivament). No obstant això, val a dir que aquestes xifres encara representen, únicament, l'1,3% del teixit empresarial de les illes, alhora que, malgrat l'interès explícit de donar impuls a la formació en l'àmbit de les pimes, el 72,7% de les empreses involucrades correspongueren al tram que ocupa més de deu treballadors i que, actualment, suposa el 5,5% del total d'empreses en actiu de l'arxipèlag. Respecte del tipus de programes, cal assenyalar l'augment experimen-

tat pel percentatge de treballadors que varen optar per la formació a distància (7,2% vs 1,5%, 2005), per bé que la modalitat presencial va tornar a predominar de manera absoluta (72%). Així mateix, el seguiment de cursos especialitzats va incrementar la quota d'adeptes (57,4% vs 51%, 2004), fet que contrasta amb la resta de l'Estat, territori on la formació de caràcter genèric es va mantenir com a majoritària (65,8%). Sectorialment, l'esforç duit a terme per les empreses en matèria de formació va ésser dispar entre les diferents activitats productives que es duen a terme a l'arxipèlag. En aquest sentit, els sectors que concentraren les proporcions més elevades de treballadors formats varen ésser els relacionats amb la intermediació financera (48,9%), el transport aeri (22,5%), l'hoteleria (14,3%) i les activitats sanitàries, veterinàries i socials (11,2%).

11. Dades extretes de les estadístiques publicades per la Fundació Tripartita per a la Formació i l'Ocupació referides a l'any 2006.

12. Inclou el nombre d'empreses que han duit a terme processos formatius completats almenys per un treballador.

QUADRE 18.5. FORMACIÓ OFERTA PELS SERVEIS PÚBLICS
D'OCUPACIÓ DE LES BALEARS, 2007

	Cursos	Alumnes
Administració i gestió	235	2.336
Informàtica i comunicacions	170	1.871
Hoteleria i turisme	49	484
Arts gràfiques	27	256
Sanitat	27	356
Serveis socioculturals i a la comunitat	14	150
Imatge personal	13	131
Arts i artesanía	11	110
Transport i manteniment de vehicles	10	121
Formació complementària	9	124
Edificació i obra civil	5	33
Imatge i so	5	60
Activitats agràries	4	48
Indústries alimentàries	3	16
Comerç i màrqueting	2	23
Energia i aigua	2	19
Tèxtil, confecció i pell	2	21
Activitats físiques i esportives	1	11
Fabricació mecànica	0	0
Instal·lacions i manteniment	0	11
Total oferta	589	6.181

Font: SOIB i INEM

Mentrestant, la formació professional per a l'ocupació, dirigida als treballadors tant ocupats com aturats, va ésser articulada pels serveis públics d'ocupació estatals i autonòmics amb la finalitat de millorar la capacitat dels efectius laborals i contribuir, d'aquesta manera, a millorar la competitivitat de les empreses. A les Balears, aquest tipus de formació la va gestionar,

majoritàriament, el SOIB, organisme que gaudeix de les competències en aquesta matèria. Segons les dades publicades per l'INEM, la població activa de les illes va tenir a l'abast un total de 589 cursos distribuïts en diverses matèries, oferta que augmentà un 15,5% respecte de l'any anterior. Val a dir que, malgrat ésser gestionada pels serveis públics d'ocupació (99,2%,

SOIB; 0,8%, INEM), aquesta formació la impartiren, fonamentalment, els centres col·laboradors acreditats per la institució educativa competent. Concretament, a l'arxipèlag, el 97,6% dels cursos gestionats pel SOIB els impartiren aquest tipus de centres, mentre que els de l'INEM es varen dur a terme en centres propis.

En aquest marc, tot i l'existència d'un ampli ventall de temàtiques que permeten atendre la diversitat de mancances i d'interessos dels treballadors, la major part dels cursos es varen circumscriure a l'àmbit de l'administració i la gestió (39,9%), la informàtica i les comunicacions (28,9%) i, a més distància, l'hoteleria (8,3%), situació que es va traduir en la concentració d'alumnes formats en aquestes matèries. Així les coses, la formació per a l'ocupació va atendre un total de 6.181 persones, xifra que incrementà un 8% els registres de l'any anterior.

Del col·lectiu d'alumnes, el 97,3% es trobava en situació d'atur, mentre que la resta pertanyia a altres col·lectius amb algunes dificultats d'inserció. Concretament, el 78,4% de les persones aturades que varen rebre formació tenien més de vint-i-cinc anys, tot i que gairebé la totalitat portaven poc temps desocupats (91,3%). Així mateix, malgrat que en termes agregats representen una minoria, el 2,5% dels alumnes adscrits a aquesta modalitat formativa es trobaven en situació de privació de llibertat. Respecte a la procedència professional dels usuaris, el gruix de persones formades corresponia, principalment, a treballadors de la restauració, a serveis personals i de protecció i a vene-

dors de comerç (36,6%), activitats administratives (23,4%) i treballadors no qualificats (15,1%), segment, aquest darrer, que experimentà un augment del 20% respecte del passat exercici.

Paral·lelament, la formació dirigida als funcionaris públics de l'Administració autonòmica la va gestionar un any més l'Escola Balear de l'Administració Pública (EBAP), organisme que articulà un total de 13 programes formatius que es concretaren en 746 cursos, 106 jornades i 43 conferències. El gruix dels alumnes es va acollir als cursos específics del Pla de formació contínua (55%), la major part dels quals va utilitzar la modalitat en línia (57,1%), mentre que la formació impartida en l'àmbit lingüístic la seguiren el 13,3% del total de matriculats. Així mateix, cal destacar que l'EBAP organitza també cursos de formació per als treballadors dels diferents cossos de seguretat i protecció civil, com ara els policies locals, els bombers i els treballadors d'emergències o voluntaris de protecció civil, col·lectius que concentraren el 21,7% dels alumnes de l'escola. A tall d'exemple, el Pla de formació policial i el Curs bàsic de policia local varen aglutinar el 17,6% dels usuaris, que gaudiren de l'oferta formativa plantejada per l'EBAP.

Addicionalment, en l'ampli context dels ensenyaments articulats als centres públics de règim especial, la xarxa d'educació de persones adultes de les Balears la varen integrar un total de 14 centres, que permeteren la millora formativa de 12.634 persones. L'elevada feminització històrica d'aquest col·lectiu d'usuaris es va tornar a posar en relleu, atès que el 65,7% dels

alumnes eren dones, un patró que es va reproduir a tots els centres, excepte en un, on gairebé nou de cada deu alumnes eren homes.

Pel que fa a l'ensenyament dels idiomes, el nombre d'escoles oficials va restar invariable al llarg de l'exercici, si bé el nombre de matriculacions va augmentar un 4,6% fins a donar cobertura a un total de 8.440 usuaris, resultat que s'explica d'acord amb el repunt d'inscripcions registrat a les demarcacions de Mallorca

(8,2%) i de Menorca (2,2%), atès que a les Pitiüses el nombre d'estudiants va anotar un descens (-12,8%).

En l'esfera artística, els conservatoris de música i dansa de l'arxipèlag varen experimentar un notable augment del nombre d'estudiants (10,4%) fins a totalitzar 1.622 alumnes, el 60,7% dels quals eren dones. Així mateix, en el camp dels estudis d'art i disseny, on també es va registrar un notable predomini femení (65,2%), es va assolir la xifra de 667 adeptes.